

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

79.

Velikani v pernatem gozdu.

V tropskih krajih raste mnogo več in raznih vrst pernatega drevja, ali ne nahajamo primeroma toliko velikanov, kolikor v zmernem pasu. Samo v enej familiji, in to v familiji mirt, nahajamo prave velikane v vsakem oziru. Ti velikani nadkričujejo vse poznate gorostase v bilinskem svetu. To so Evkalipti. Popisani so že bili v „Novicah“ 1885. l. št. 39 in 40.

Familija slezov ima pri nas male zastopnike, ali dalje na jugu postajajo njeni zastopniki čedalje večji, da se naposled razvijejo v prava, gorostasna drevesa. Najznamenitejša drevesa te familije so razni bombaževci in boabobi. Bombaževci rastejo po tropskih krajih azijskih, afriških in ameriških. Ameriški imajo nenavadno razvito deblo, poedina so po 5^m/ debela čez sredo.

Boabob je najznačajnejša bilina tropske Afrike. To pravo čudo v bilinskem svetu so razsadili sedaj že tudi po tropskih krajih azijskih in ameriških. Boabob je bil že tudi popisani v „Novicah“ 1885. l. št. 47 in 49.

Med gorostasi, ki rastejo v tropskih krajih, moramo omeniti tudi kopalovcev. Rastejo na Antilskem otočju, osobito na Portoriku. Ima tu gorostasov, kateri v obsegu merijo 20^m/ . Starost jim sodijo na 1400 let. Od kopalovcev dobivajo beli kopal. To je bela, prozorna smola, ki jo upotrebljujejo kakor smolo od novozelandske damare za izdelovanje laka. Ameriški ta kopal ne prihaja dandanes več v Evropo, ker ni posebne vrednosti, na vse vrh pa je mnogo draži, kakor enake smole, katere z Afrike dohajajo.

Po šumah na Sundajskem otočju, in to na Javi in Sumatri je največi gorostas likvidambarovec. Gorostasno to drevo je visoko po 50 do 60^m/ . Likvidambar ima smolo, ki se pri nas v trgovini nahaja. Skorja se drevesu naseka, in iz brazgotine leze prozirna, napol tekoča rjavorumenkasta smola.

Na severnem kraju Madejre raste vrsta lavorik, katerej imajo pojedina debela v obsegu po 12 do 13^m/ , in visoka so po 28 do 37^m/ . Ta gorostasna drevesa so bila poznata že 1419. l., kedar so Evropejci otok osvojili.

V rodu smokev so se razvili v tropskih krajih znamenite velikanke. V tropskeji Afriki v Sudanu raste postavim sikomora, katerej deblo ima po 15^m/ višine. Na deblu se je razkošatila uprav gorostasna krošnja, ki meri v obsegu do 150^m/ .

K gorostasnim drevesom južnega podnebja gre tudi indijski smokovec ali banijana, ki je na glasu zbog svojih zračnih korenin, s katerih napravlja nova debela. Deblo tega drevesa se malo nad zemljo razdeli v več postranskih vej, katere v stran v ravnem smeru rastejo.

S teh postranskih vej se spuščajo k zemlji gole vejice nazivajo jih zračne korenine. Dospevši k zemlji se zarijejo vanjo ter naredo prave korenine. Potem rastejo in se razvijajo tako, da postanejo drevesa. Glavno deblo pa raste naprej, in v nekej višini nastavi zopet postranskih vej, s katerimi se godi tako, kakor z ravnokar opisanimi. Tako gre drevo naprej do 65^m/ višine. Perje na vejah je zelo gosto, dolgo je po 13^{cm}/ in široko po 9^{cm}/ , ter prekrasno zeleno. Plodovi niso za jed. Tako drevo napravi malo šumico.

Pri Madrasu v sprednji Indiji raste banijana, katerej ima glavno deblo 9^m/ v premeru. Okoli tega debela je narastlo z zračnih korenin 27 novih debel. Pojedina ta debela imajo v premeru po 3^{1/2}^m/ , in visoka so po 10 do 16^m/ . Okoli tega pasa se vidi premnogo novih debelc, novih podmladik.

Največa poznata banijana stoji na enem otoku Narbudaha, in velé jej „Kabir Bar“. Obližnja reka je že več potov veliko njenih podmladik uničila in odnesla, in zato se to bilinsko čudo ne vidi več v onej veličanstvenosti, v katerej se je popreje ponašalo. Nekdaj se je videlo to drevo z daleč kot zelen griček. Pred 1783. l., kedar sta vihar in reka poškodovala drevo, bilo je okoli glavnega debela 1300 večjih in debelejših debel, in 3000 manjših. V njegovih senčnatih hodnikih je našlo več potov po 6000 do 7000 vojakov zavetje. Pravljičica pripoveda, da je to drevo stalo že za vojne Aleksandra silnega.

Trgovinska in obrtna zbornica.

(Konec.)

Brez sumnje bode ta poziv došel tudi častiti zbornici, toda jaz mislim, da ga ne čakajmo, nego da že danes sami se poprimemo te stvari in da sklenemo, da proti temu zakonskemu načrtu tudi mi prošnjo uložimo. Jaz zmatram za dolžnost zbornice, da se o tej stvari izrazi, ker se ta zakonski načrt tiče najbolj onih, katere mi zastopamo. Vsakemu nas je dobro znano, da je za trgovino in obrtnost vselej treba znanja in umenja, da se ubranimo konkurencije zlasti konkurencije iz inozemstva in da si utrudimo obstoj. Ako bi se imele osnovne šole po novem zakonskem načrtu skrajšati, bati se je, da sotrudniki pri obrtih ne bodo mogli v bodoče podjetnikom dajati onepomoči, katere potrebuje za vzdrževanje svojega obstoja, in potemtakem ne bodo si ni sotrudniki mogli toliko prislužiti kakor doslej. Še mnogo bi mogel navesti, da utemeljim svoj predlog, toda ne maram radi poznega časa s tem truditi gospodov, ter predlagam: „Slavna zbornica naj se izjavi za prošnjo“. Uverjen, da se naš predlog sprejme, predlagam evo besede kratko [sestavljene prošnje.

Predlog bil je dovoljno podpiran, vendar pa nujnost ni bila priznana.

IX. Gosp. zbornični svetnik Baumgartner poroča o prošnji rudokopa v Zagorji tako-le:

Ko je društvo južne železnice naročilo si premog za leto 1888, videli so rudokopi ob Savi na svojo žalost, da si je društvo južne železnice za svoje potrebščine s pogodbo naročilo nad 100.000 ton ostravskega premoga, kar jo bo primoralo, da si bode za toliko manj naročila premoga iz kranjskih in štajerskih premogokopov, kar jim bode mnogo škodovalo.

Rudokop ob Savi poskusil je sicer nato prodajati premog v Italijo, ali to se mu ni posrečilo, ker tam prevladuje na trgu angleški premog. Naši rudokopi prosili so po državnem zboru pomoči in nato je res posredoval Nj. Uzvišenost g. trgovinski minister. Njemu se je posrečilo ter je dosegel, da bode od ostravskega prevzel in dobil rudokop štajerski 25.000 ton. Žal, da se je pozneje videlo, da je jednaka vrednost teh 25.000 ton, to je okolo 40.000 ton premoga bila prepuščena premogokopom v Köflach-u in da rudokop ob Savi ni dobil nobenega naročila. Pričakovati je tedaj, ako bi se Nj. Uzvišenost gosp. trgovinski minister zavzel tudi zagorskega in trboveljskega premogokopa, da bi tudi njim pridobil daljnje naročilo.

V predloženi prošnji tega rudokopa opisuje se žalostno stanje njegovo, kako so se mu zmanjšala naročila. Do 200 delavcev morala je že družba odpustiti, in še kakih 150 do 200 delavcev bode baje v dobi jednega meseca odpustila. Da se to ne zgodi, treba brže pomoči. Na podlagi tega nasvetujem:

Častita zbornica naj sklene, ter naprosi svojega zastopnika v državnem zboru, da deluje na to, da:

1. Nj. Uzvišenost gospod trgovinski minister izvoli izposlovati, da del naročila premoga, kateri so prevzeli ostravski rudokopi, prepusti društvo južne železnice rudokopu ob Savi, in

2. naj upliva na društvo južne železnice, da dovoli za prevoz premoga v Italijo, takisto tudi v notranjem prometu čisto posebna tarifna olajšila, da rečenemu rudokopu ne bode treba odpustiti toliko delavcev ali pa celó zagorski rudokop opustiti.

Predlog se vsprejme enoglasno.

Politične stvari.

Govor državnega poslanca profesorja Fr. Šuklje-ja.

(Dalje.)

Pred nekaterimi leti jako ponižali so tarife za les, ki se vozi iz Galicije v Trst. Škodo je pa imela naša lesna kupčija, posebno ker pri nas ogromno stane spravlanje lesa do železnice.

Letos je pa nas zadela refakcija od premoga. Štajerci imajo le majhno škodo. Jediní premogovnik kate-

rega imamo na Dolenjskem, v Zagorji, v katerem je delalo 700 delavcev in se je na leto izkopalo 1,200.000 metričnih centov, je pa zaradi te umazane barantije moral ustaviti delo. (Čujte! na desnici.) Še za to se ni zadosti skrbelo, da bi ti delavci dobili delo mej avstrijskimi mejami.

Čital sem nedavno vsaj v „Laibacher Wochenblattu“, da so ti revni ljudje morali iti celo v premogovnike zapadne Palacije, da si zaslužijo borni košček kruha, katerega je jim — odpustite, da se tako izrazim — odžrla semitska lakomnost.

Sedaj pa vzemimo drugo vprašanje. Kako je pa z železnicami? O južnej železnici molčim; dobro so jo razumeli položiti baš po najnerodovitnejših krajih čez Kranjsko na potu k morju. Drži čez Ljubljansko barje in kjer je na Krasu kak od Boga prav zapuščen kraj, gotovo ondu skozi pelje južna železnica. Poglejmo drž. železnice. Na Kranjskem je le 98.4 kilometrov drž. železnic. V kakej razmerji je to z drugimi deželami? V tej zadevi smo že mi na škodi. Koroški .pr. ima 222 kilometrov državnih železnic; celo mala Istra ima 164 kilometrov železnic in še tako zanemarjena Dalmacija, s katero mi delimo osodo avstrijske pepeluške, ima 125 kilometrov železnic.

Naglašam, da je baš to tako hudo za nas, ker nemamo v večje in rodovitnejše polovici dežele prav nobene železnice, in so vsa naša prizadevanja za njo dosedaj bila neuspešna. Usojal sem se v tem oziru pred dvema letoma staviti resolucijo. Kaj je s to resolucijo še nesem mogel zvedeti. Brez sledu je zginila in visoka vlada dosedaj še ni storila resnega koraka, da bi se naredila dolenska železnica, o kateri se že govori 25 let, in za katero je dežela pripravljena doprinašati velike žrtve. In tako godi se nam tudi v drugih ozirih.

Vzemimo n. pr. trtno uš, ki je velika nevarnost za naše vinstvo! V ta namen se je res postavilo 23.500 gl. v letošnji državni proračun; a če pogledate, kaj se je pri nas storilo, da bi se odpravila strašna nevarnost, prepričali se bode tako da bi bilo še mnogokaj treba. Ameriške trte prodajajo za drag denar kmetom, ki večkrat še za sol nemajo, in poleg tega pa še take, da jih precejšnji odstotek ne uspeva. (Prav res je!) Tu bode pač treba kaj več storiti.

Treba bode pa misliti na druge stvari, n. pr. regulovanje Krke, katero sem jaz bil sprožil in je zagovarjal tudi naš voditelj v zbornici poslancev, moj častiti prijatelj dr. Poklukar.

To vse so stvari, katere visokej vladi najnujnejše priporočam. Dovolite mi kot generalnemu govorniku nekaj političnih opazek. Rad bi ogledal najprej onega poslanca, ki po starej tradiciji — če je dobra, ne vem — vsako leto začinja to debato, to je spoštovanega gospoda poslanca notranjega mesta Graškega, viteza Carneri-ja.

(Dalje prihodnjič.)